

ἐκλάμψεων, τὴν ἐπιστήμην τὴν σοφιστικὴν μετὰ τῆς ἀποστολικῆς ἀφελείας, καὶ ἐνίστε πᾶσαν τὴν ἐπιτετηθευμένην τῆς φράσεως πολυτέλειαν μετὰ τῆς εἰλικρινεστέρως συγκινήσεως. Διότι οὐδαμοῦ ὁ τοιοῦτος τῆς φιλολογίας χαρακτήρ, ἡ τοιαύτη τοῦ λόγου γοητεία, ἡ ὁμοιάζουσα θρησκευτικὴν τινα μελωδίαν, διευτυπώθησαν τελειότερον ἢ εἰς τὰς συγγραφὰς τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ ἐπικήδεια αὐτοῦ ἐγκώμια εἶναι ὕμνοι οἱ σηλιτευτικοὶ κατὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ λόγοι ἐνθυμίζουσι τὰς ἀρὰς τῶν προφητῶν. Τὸν Γρηγόριον προσηγόρευσαν κατ' ἐξοχὴν θεολόγον, ἀλλ' ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ἐπονομάσωσι ποιητὴν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἡ ποίησις αὕτη φέρει μὲν βεβαίως περὶ τὴν ἔκφρασιν αὐτῆς στίγματα τινα τῆς Ἀλεξανδρινῆς εὐρυλογίας καὶ ἀπειροκαλίας, ἀλλ' ὅμως ἔχει δύο πολῦτιμα προτερήματα, τὴν φυσικὴν χάριν καὶ τὴν ἀπλαστον μελαγχολίαν, βραδέως ὀπωσοῦν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην μεταβαίνουσα. Αὕτη εἶναι ἡ μόνη αὐτῆς ποικιλία· ἀλλ' ἔχει οὐδὲν ἥττον τὴν ποικιλίαν ταύτην, ὑπὸ τῆς ὁποίας, ὡς ὑπὸ ἐλατηρίου τινὸς φερόμενοι, παρασυρόμεθα ἐπὶ τοῦ μονοτόνου τῆ ἀληθείᾳ ρεύματος τοσοῦτων μελετῶν, αἵτινες ἐξεπήγασαν ἀπὸ τῆς αὐτῆς καρδίας καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς διανοίας· ὑποφαίνεται δὲ ἐν τῷ πυθμένι τοῦ κρυσταλλώδους τούτου νάματος ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ, ἦτις, κατ' ἀρχὰς μαλακὴ καὶ τρυφερὰ οὔσα, μελαγχολεῖ ἔπειτα ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιπετειῶν τοῦ βίου, θορυβεῖται καὶ τραχύνεται διὰ τῆς δυστυχίας καὶ ἐπὶ τέλους ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῆς θλίψεως ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἄλλην παραμυθίαν δὲν ἔχει εἰμὴ τὴν ἐντελῆ ἀπὸ τῶν ἔγκοσμιῶν ἀποχὴν, οὐδὲ ἀναψυχὴν ἄλλην εὐρίσκει εἰμὴ τὴν ἔκφρασιν τῶν θορύβων αὐτῆς. Ὀλίγοι ἀναμφιβόλως λαμβάνουσι τὴν ὑπομονὴν νὰ διεξέλθωσιν δλόκληρον τῶν ἐπῶν τούτων τὴν σειρὰν, συμποσομένων εἰς δισμυρίους καὶ ἔτι πλέον στίχους. Ἀλλ' ἐὰν ἐγένενο ἐπιτηδεῖα ἐκλογή τῶν ἐπῶν τούτων ὀπόσαι νέαι καὶ ποικίλαι δὲν ἦθελον προκύψει εἰς μέσον καλλοναί! Ὅποια ἐπιεικῆς τῶν περιστάσεων τῆς ζωῆς ἐκτίμησις! Ὅπόσον βαθεῖα τῶν συγκινήσεων τῆς ψυχῆς διάγνωσις! Ὅπόσον ἔνθερος πρὸς τὸν Θεὸν ἀφοσίωσις! Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ καρδιά αὕτη φαίνεται ἐνίστε καταπίπτουσα ὑπὸ τὸ βάρος τῶν πόνων αὐτῆς καὶ τῶν ἀναμνήσεων. Σπανίως τῷ ὄντι ψυχὴ ὑπὸ τῆς θρησκείας ἐπὶ τοῦ βαρᾶθρου αὐτοῦ ἀναχαιτιζομένη ἐδοκίμασε πικροτέραν θλίψιν. Ἐν διαλόγῳ τινὶ πρὸς ἑαυτὸν πλήρει ἀθυμίας, ἦτις θίγει μὲν τὴν ἀπελπισίαν ἀλλὰ δὲν κατακρημνίζεται εἰς αὐτήν, ὁ Γρηγόριος εἰκονίζει ἑαυτὸν πλάνητα, ἀσθενῆ, ἄπατριν, μὴ ἔχοντα ποῦ νὰ ταφῆ καὶ ὡς ἐκ τῆς δυστυχίας ἀδιάφορον γενόμενον πρὸς πάντα ἐκτὸς πρὸς τὸν Θεόν, τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλπίδα. Ὁ φαεινὸς οὗτος τῆς Ἑλλάδος ἥλιος φαίνεται ἐπισκοτιζόμενος· νέφος ἐπεκάλυψε τὴν λάμψιν αὐτοῦ· ἐπεκάλυψε, ναί, ἀλλὰ δὲν ἠμαύρωσε. Διότι ὁ χριστιανισμὸς, δι' οὗ ἀνέβλυσεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ἡ πικρὰ ἐκείνη τῆς θλίψεως κρήνη, ἐφρόντισε νὰ προλάβῃ τὴν ἀπελπισίαν δι' ἀνεξαντλήτου πρὸς τὸν πλησίον ἐπιεικειᾶς καὶ δι' ἀκραδάντου πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως· ὥστε κατέστησε τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων μαλακωτέραν μὲν ἀλλ' ἐνταῦτῳ καὶ εὐγενεστέραν καὶ ὑψητεστέραν. Ἀπόδειξις ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὅστις ὑπῆρξεν οὐ μόνον ποιητῆς μελαγχολικὸς ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ δεινότατος· τίς δέ, ἀφοῦ θαυμάσῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ, δὲν θέλει γοητευθῆ ὑπὸ τῶν ἀπλάστων στεναγμῶν ὅσοι ἀντηχοῦσιν ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὰ ἔπη αὐτοῦ;

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ γεγονότα τοῦ πραγματικοῦ βίου. Εἶδομεν πῶς ὁ Θεοδόσιος ὁ μέγας ἐξετέλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ κατὰ τῶν αἰρετικῶν διάταγμα αὐτοῦ. Τὰ αὐτὰ ἐνηργήθησαν δι' ἐπιτρόπων τοῦ βασιλέως εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ἰδίως ἠκμαζεν ὁ ἀρειανισμὸς. Οὐδὲ περιορίσθη ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ νὰ ἀποδώσῃ τοῖς

